

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Habilitantka:

PaedDr. ERIKA JURIŠOVÁ, PhD.

Názov habilitačnej práce:

Vývinová funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov z pohľadu expertného a rodičovského posúdenia v ranom veku

Oponentka:

doc. PaedDr. PETRA LAJČIAKOVÁ, PhD., Katedra psychológie, FF KU v Ružomberku

Aktuálnosť a vhodnosť témy habilitačnej práce

Habilitačná práca predstavuje súbor dvoch vzájomne súvisiacich štúdií, ktoré popisujú vývinovú funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov, jednak na základe expertného vyšetrenia (prvá štúdia) a jednak na základe rodičovského posúdenia (druhá štúdia). Uvedená kombinácia posúdenia umožňuje zachytiť vývinovo oneskorujúce sa deti za účelom prevencie rozvoja neurovývinových porúch alebo ich zmiernenia prostriedkami včasnej intervencie v rámci medzirezortnej starostlivosti (napr. špeciálna pedagogika, klinická logopédia, fyzioterapia a ďalšie). Z tohto hľadiska sa habilitačná práca stáva v oblasti klinickej a poradenskej psychológie aktuálnou a zároveň veľmi prínosnou, pretože svojím štúdiom neurovývinových následkov u extrémne nezrelých novorodencov napomáha pri detekovaní a riešení ich mnohých včasných aj dlhodobých potrieb. Pochopenie a skoré rozpoznanie povahy, stupňa i rozsahu neurologických a vývinových oneskorení a s tým spojených zdravotných ťažkostí je cenným príspevkom do poradenstva adresovaným rodinám ohľadom prognózy ich dieťaťa. Okrem spomenutých prínosov je nutné zdôrazniť, že habilitačná práca solídny spôsobom rozširuje poznatky týkajúce sa možného priebehu vývinovej funkčnosti extrémne nezrelých novorodencov, a to aj mimo psychologickú obec.

Ciele práce a ich naplnenie

Autorka si stanovila dva hlavné výskumné ciele, ktoré postupne sledovala v dvoch samostatných výskumných štúdiách. Cieľom prvej štúdie bolo v skupine extrémne nezrelých novorodencov aplikáciou Bayleovej vývinovej škály ako metódy priameho, expertného vyšetrenia identifikovať trend rastových trajektórií pre vývinovú funkčnosť v oblasti kognície, jazyka a motoriky, následne určiť a charakterizovať jednotlivé kategórie týchto vývinových trajektórií a napokon vymedziť, nakoľko sa sledovaná vývinová funkčnosť oneskoruje za normatívnym súborom v období od dvoch do troch rokov. Vývinová funkčnosť bola skúmaná nielen v kontexte prematurity, ale tiež bola zohľadňovaná pôrodná hmotnosť a pohlavie, keďže tieto faktory objasňujú interpretáciu identifikovanej miery vývinovej funkčnosti. Cieľ druhej kvantitatívnej štúdie komparačného a krossekčného dizajnu bol zameraný na rodičov a ich subjektívne posúdenie aktuálneho stavu vývinovej funkčnosti vlastných detí (extrémne

nezrelých novorodencov) použitím vývinového skríningu S-PMV (S-PMV8, S-PMV10, S-PMV11) a následne porovnať danú úroveň vývinovej funkčnosti so zrelými novorodencami. Rodičia hodnotili vývin svojho dieťaťa posudzovaním vývinovej funkčnosti, výskytu špecifického správania a výskytu svojich vlastných obáv o vlastné dieťa.

Autorkine ambiciózne výskumné ciele vychádzali z početných výskumných zistení, podľa ktorých expertné neurovývinové hodnotenie zo strany examinátorov v kombinácii s rodičovskou výpoveďou dopomáha k včasnej identifikácii detí vystavených riziku neurovývinových následkov prematurity. Stanovené ciele sú dôkladne podložené výskumnými výsledkami a možno ich považovať za naplnené.

Dosiahnuté výsledky, postup riešenia problému

Autorka zostavila svoju habilitačnú prácu z dvoch úvodných teoretických kapitol, po ktorých nasledujú dve samostatné výskumné štúdie a napokon záver. Teoretické kapitoly sú vhodne využité na priblíženie kľúčových termínov; prvá (s. 18 – 21) predstavuje vývinovú funkčnosť v ranom veku, vymedzuje vývinové ukazovatele, ktoré sú vyjadrením optimálnej vývinovej funkčnosti dieťaťa, opisuje psychomotorický vývin, rozlišuje medzi vývinovou funkčnosťou a funkčným výkonom a venuje sa i vyšetrovaniu vývinovej funkčnosti, v rámci ktorého neopomína odchýlky priebehu vývinu či vývinové ťažkosti. Druhá, obsahovo rozsiahlejšia kapitola (s. 22 – 44) sa zameriava na žiaduci teoretický prehľad o problematike perinatálnej mortality a zdravotných i neuropsychických následkoch prematurity. Systematicky sú rozoberané témy ako prevalencia a klasifikácia predčasne narodených detí, etiológia prematurity, rizikové faktory a možné prediktory výskytu zdravotných a neurovývinových následkov prematurity. Rozpracované teoretické východiská obohacujú domáce i zahraničné údaje o aktuálnej morbidite prematúrnych detí a uzatvára ich prehľad výskumných zistení o vývinovej funkčnosti extrémne nezrelých novorodencov zacielených na včasné a dlhodobé neurovývinové následky pri extrémnej prematurite. Uvedené teoretické kapitoly svedčia o odbornej zrelosti autorky a predstavujú fundovaný vstup do jej vlastného riešenia problému prezentovaného formou dvoch štúdií. Obidve výskumné state dodržiavajú základnú prehľadnú štruktúru – úvod, metódy, výsledky, diskusia, zhrnutie, čo uľahčuje čitateľovi celkovú orientáciu. Štúdia 1 (s. 45 – 104) skúma vývinovú funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov na základe expertného posúdenia, pričom na ňu nadväzuje štúdia 2 (s. 105 – 157), ktorá je, naopak, zameraná na rodičovské posúdenie vývinovej funkčnosti extrémne nezrelých novorodencov. V rámci prvej štúdie boli dáta v súlade s etickými požiadavkami získané retrospektívnym spracovaním zdravotnej dokumentácie pacientov narodených od septembra 2012 do októbra 2020. Do analýzy kognitívneho vývinu bolo zaradených 19 detí a 17 detí do analýzy vývinovej funkčnosti jazyka a motoriky, pričom autorka habilitačnej práce uskutočnila interpretáciu ich protokolov. Získaný výsledok považuje za pozitívny a optimistický (s. 102), nakoľko u všetkých sledovaných detí identifikovala nárast skóre vo vývinovej funkčnosti naprieč všetkými doménami – kognícia, jazyk a motorika. Habilitantka spresňuje, že každé dieťa vykazovalo nárast úrovne vývinovej funkčnosti v čase, i keď s individuálnym tempom napredovania. Výsledky potvrdili, že psychomotorický vývin u väčšiny nezrelých detí aj napriek ich

počiatočnému hendikepu prebieha veľmi dobre a dokonca v niektorých prípadoch tieto deti vykazujú schopnosť dobehnúť svojich rovesníkov narodených v termíne. Rovnako bola podporená vo všeobecnosti platná hypotéza, podľa ktorej sa u nezrelých detí vo väčšej miere objavujú poruchy nízkej závažnosti ako ťažké neuromotorické poškodenia. Prezentované výsledky expertného posúdenia vývinovej funkčnosti v prvej štúdií však nie je možné porovnávať s výsledkami rodičovského posúdenia nadobudnutými v druhej štúdií vzhľadom na odlišný výskumný súbor. Konkrétne štúdia bola realizovaná na troch výskumných súboroch, pričom prvý vekový medzník (9 až 10 mesiacov) predstavovalo 29 prenatúrnych detí (oproti kontrolnému súboru s 5 804 zrelými deťmi), druhý vekový medzník (15 až 18 mesiac) bol zastúpený 11 nezrelými deťmi (v porovnaní s kontrolným súborom 5 140 detí) a výskumný súbor pre tretí sledovaný vekový medzník (26 až 35 mesiacov) tvorilo 15 prenatúrnych detí a v kontrolnom súbore sa nachádzalo 1 305 detí. Analýza dát o vývinovej funkčnosti zrelých a nezrelých detí, ako bolo už vyššie spomenuté, prebiehala prostredníctvom troch skriningov zameraných na vývinovú funkčnosť, špecifické správanie a obavy rodiča. Autorka dospela k trom najdôležitejším zisteniam (s. 156): na základe rodičovského posúdenia plnenia vývinových míľnikov sa vývinová funkčnosť nezrelých detí v 9. až 10. mesiaci nachádzala v pásme normy, v 15. až 18. mesiaci v hraničnom pásme a deti posledného sledovaného vekového medzníka 26 až 35 mesiacov spadali do rizikového pásma. Druhé zistenie ohľadom špecifického správania nezrelých detí z pohľadu ich rodičov obsahovalo informácie o problémovom krmení detí, problematickom sociálnom kontakte dieťaťa s inými deťmi, oslabenom očnom kontakte, väčšej náladovosti, dráždivosti dieťaťa, ťažkosti so zdieľaním emócií, opätovaním úsmevu, sústredením pri hre a s motorickou koordináciou. Prematúrne deti sa z pohľadu rodičov javili tiež ako menej zrelé a pripravené na nástup do predprimárnej edukácie. Tretie zistenie spočívalo v zachytení obáv rodičov o vývin svojho dieťaťa, ktorí referovali signifikantne vyššiu mieru výskytu prežívania vlastných obáv o sociálny, jazykový, kognitívny, motorický a percepčný vývin svojho potomka v porovnaní s rodičmi zrelej populácie.

Na záver tejto state možno konštatovať, že všetky výskumné výsledky v oboch prevedených štúdiách autorka kriticky zhodnotila a precízne refletovala. Jej postup a spôsob riešenia témy habilitačnej práce, rovnako i získané výsledky dokumentujú význačný teoretický, výskumný i praktický prínos v sledovaní extrémne nezrelých novorodencov.

Význam práce pre rozvoj vedného odboru a pre prax

Habilitačná práca predstavuje originálny prístup k spracovávanej téme prostredníctvom výskumných analýz zameraných na vývinovú funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov. Dopad prezentovaných výskumných záverov možno považovať za rozširujúci v predmetnej oblasti, ale zároveň nemožno prehliadnúť nové, originálne poznatky s veľkým prínosom pre rozvoj v odbore. Habilitačná práca prináša nemálo význačných teoretických a empirických podnetov pre výskumníkov, ale i praktických námetov pre psychológov napríklad v oblasti klinickej či poradenskej psychológie.

Formálna úprava habilitačnej práce

Habilitačná práca je svojím rozsahom, usporiadaním a ďalšími formálnymi znakmi v úplnom súlade s definovanými požiadavkami kladenými na habilitačné práce. Má zrozumiteľnú štruktúru, jednotlivé kapitoly sú logicky členené a i s podkapitolami vzájomne previazané. Aj vzhľadom na bohaté odborné informácie a veľké množstvo výskumných výsledkov je celý text zrozumiteľný a prehľadný. Objavujú sa drobné gramatické a štylistické chyby, ktoré však nestoja za bližšiu zmienku. Z celkového hľadiska nenachádzam námietky voči formálnym náležitostiam a veľmi pozitívne hodnotím prácu s citovanou a odkazovanou študijnou literatúrou.

Otázky k obhajobe

Ponúkam niekoľko otázok k diskusii pri obhajobe:

1. Akým spôsobom je možné zabezpečiť dostupnú a adekvátnu podporu pre prematúrne deti (a zároveň aj pre ich rodiny) s ambíciou (na)plniť vývinové mílniky týchto detí, majúc na zreteli, že dlhodobé neurovývinové následky extrémnej prematurity siahajú niekedy až do dospelosti?
2. Autorka sa zmieňuje o tzv. pozitívnom, responzívnom rodičovstve, ktoré nesie v sebe potenciál ovplyvniť rezilienciu a vulnabilitu detí raného veku. Bolo by možné toto tvrdenie bližšie rozviesť a prípadne podložiť výskumnými dôkazmi/zisteniami?
3. Boli niektoré z nadobudnutých výsledkov pre autorku prekvapivé? Ak áno, z akého dôvodu?

Celkové hodnotenie

Predložená práca spĺňa všetky náležitosti určené pre habilitačné práce. Je evidentné, že autorka v tejto originálnej práci preukázala svoju koncepčnú, teoretickú i výskumnú erudíciu.

Pri celkovom hodnotení habilitačnej práce sa mi žiada doplniť, že v rámci teoretického rozpracovania, ale hlavne v analytickej časti a na ňu nadväzujúcich diskusných častiach je jednoznačne prezentovaná a zreteľná skúsenosť autorky hodnotenej habilitačnej práce nielen ako teoretickej odborníčky, ale i ako skúsenej psychologičky s vykonávanou praxou. Takáto symbióza teórie a praxe je vysoko cenená a nie je obvyklá. Teoretické znalosti i praktické skúsenosti dávajú získaným poznatkom a ich interpretácii kvalitatívne vyššiu úroveň.

Habilitačnú prácu *PaedDr. Eriky Jurišovej, PhD.* s názvom *Vývinová funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov z pohľadu expertného a rodičovského posúdenia v ranom veku odporúčam* k obhajobe a ďalšiemu pokračovaniu habilitačného konania v odbore *Pedagogická, poradenská a školská psychológia*.